

М.А. ГЕРАСИМОВА-СЭНГЭЭРЭ

РОССИЯ ИДМ ЧУРАПЧЫ УЛУУХУНААБЫ ОТДЕЛЫН 2016 СЫЛ, 10 ЫЙ ТҮМҮТҮНЭН ЫЛШЫГ ҮЛӨТЭ

Россия Ие дьала уорганнарын мишестеристибтин Чурапчыгаабы отдела агын бэрэздэти кэрэр уорганнар ишлэрингэр буруй олоһулутуу контуруолтан таһаарбат сыалтан ишлэки соруктар, ирибиллэр күүсэ туруоруллубуттара.

2016 сыл 10 ый түмүтүнэн, Чурапчы оройуонун үлүстүн буруйу оноруу уопсай ахсаана - 177, ол эбэтэр 6,0% эбэтэр (2015 сылы кытары тэпсэткэх, 167 этэ), ол иһигэр ыар уонна улахан көрүнүгү буруй ахсаана - 21, ол эбэтэр 31,3% улаатта (2015 сылга көрдөрүү 16 этэ).

Тус бэйэ-бэ туһаламмыт буруй ахсаана 2016 сыл 10 ыйын түмүтүнэн, 55 ахсаанна тийээн 25,0% үлүстэ (2015 сылга 44 этэ). Ол иһигэр иһигини өлөрүүгэ 2 буруй (2015 с сылга эмсэ - 2 этэ), доруобуулаа ыар эмсэ-эстэһини соруйан оноруу 3-тэн 5-кэ дьэри улаатта (66,7%). Доруобуулаа орто ыар эмсэ-эстэһини соруйан оноруу ахсаана 15-тэн 14-кэ дьэри түстэ (-6,7%). Доруобуулаа чөлөккө эмсэ-эстэһини соруйан оноруу 146,2% улаатта (13-тэн 32-кэ дьэри).

Бас билгинэ туһаламмыт буруйлар 10 ый түмүтүнэн, тэпсэткэ табыста (75/75), ол иһигэр уоруу 23,0% кыччапта (61-тэн 47-кэ дьэри), түөкүннээһин ааспыт сыл 10 ыйлаабы түмүтүнэн, 1 эбит буоллаа, быйылгы 10 ый көрдөрүүтүнэн 17 түбэлтэ табыста (1600,0% улаатта), халлаанын 3-тэн 5-кэ дьэри улаатта (66,7%). Массылааны көтүлө суох бас билгини 4-тэн 5-кэ дьэри үлүстэ (25,0%).

Бас билгини утары буруйлар объектарынан үкүн таһас-сап, ас-үөл, бытовое техника, мобилнай толупуоннор, ону таһынан олох сайдыытын түмүгэр бөлүк көтүлө көрүнүгүтүн харчыны уоруу буолулар.

Сыл айы буруйу оноруу таһар түгүнүгэр, дьон сааны-саадагы туһанаалара сыгы болупуорунан турар. Мишлык көрүнүгү буруйу дьон бэйлэрин түкүрү, бардам майгыларын харса суох быйылааһына, кинигин аахпыт буолуу көстүүтүн көрдөрөр. 2016 сыл устата саа-саадак тутуулаах буруйу оноруу 5-тэн 3-кэ тийэ ааһыа.

Уон ый түмүтүнэн, сокуоннай саастарын ситэ туолма ирик олохторунан буруйу оноруу 4-тэ бэлээннэ (2015 сылга эмсэ - 4 этэ).

Чурапчы оройуонугар буруйу оноруу ахсаана хомойуох иһин, күн-түүн эбэтэр иһигэ бэлээннэр. Оттон буруйу арийы уопсай бырыһаана быларыын 82,5% эбит буоллаа, быйылгы дьала 80,5% тэпсэтэ.

Статистика көрдөрүтүнэн, сыл устата олохсубут буруйлары, маады буоларын курдук, үлөтэ суох, арыгыны иһэр, итэннэ уруаку өттүгэр хабуунай эпистиникэ тардыла сыдымгыт дьоннорунан олохсубуттара.

2016 сыл 10 ыйын түмүтүнэн, олохсубут буруйлары ырытан көрдөхкө, буруйлар ордук кыһаагы, түүнүгү бириэмэ-таһалара бэлээннэ.

Буруйу онорууга сүүн сөхтөр үлөтөн, бириэмэ-таһа ыраага иһигинэ, быраабы иһэ-чынн административнай эпистикэ тарды буолар. Уулуссага сыдыар итирик дьон салгыы хабуунай буруйу оноруохтарын, эбэтэр эмсэ-эстэһини буолуохтарын сөп. Арыгы испит кини дьэ-түгү тийэ айлаар, чугас дьонун сүүн олохсубут, арыгы олохсубут, этилөр.

Буруйу оноруу үкүннэ ордук улуус 6 иһигэр бэлээннэр улуус киһилэр Чурапчыга, Чавырга, Мугудайга, Хатылыга, Кытаанааха, Дирингэ.

10 ый түмүтүнэн, дьэ-э-уока айлаар, күтүгүннээн, уопсайа 10 (25) киһи административнай эпистикэ тардылаа, общественнай миэстэ-э арыгытан 29 (10), итирик сыдыан 417 (385) киһи Россия ИДМ Чурапчыгаабы отделыгар киирэн табыста. Түбөлөр дьонунан үкүн, дьэ-э-уока суох укул-тэсик сыдыар, маадыны маначчылар уонна дьэ-э-уока көргүннөрүн кыта айлаарсар дьон буолулар. Бу дьону кытары үгүс көстүлөр, миэрэ-э тардылар олохсубуттар, ол эрэри, быйылааны сыл ахсан көмөт. Манача тустаах тарыттар, нөһилэк дьаһалтала, общественность бүтүүн ысара тохтоотуох буолуо этэ.

Буруйу оноруу дакастабыла, хабуунай дьалааны сөтөөх хайысхаан аааран ыгыы, бэрэбэркэтэр үлэ ха-чыскааһык ыгылыгыта барыта, эһиги түгүннэ полиция отделыгар биллэрэргиттэн тутулукаадын өсө төгүл биллэрбит.

Өскөтүн, эһиги буруйу оноруочу иһигиттэр түбэстэххитиз, эбэтэр сокуону, бэрэздэти киһи түбэлтэрин көрдөххүтүнэ, манайгы онорор хайысхаагыт хайыс буолуохтаагыт?

Тутатына, полиция отделын дууһурунай чааһыгар биллэрэстэххит. 02, 41-552 нүмэргэ эрийни, сотовый толупуоннэ 102 сыгыларын талыт. Эһиги үкүүтүн, дууһурунай чаас сотрудииктара түүнэри-күннэри итэн бэлээннэр, сөтөөх дьаһалы ысара өрүү бэлэмнэр. Ону тэнэ кэлэ сайабылааныа бэрэстэххин сөп, сайабылааныаагыт ыгылыт, ону тэнэ хабыс нүмэргэ-э сайабылааныаан бэлэстэммитин туоһууу толупуу ис дьала уорганын үлүгүтэ бэрэр

эбэтэр-эстэх. Билибэт биричиннэн сайабылааныагыт ыгыт түгүннэргэ, полиция отделын салалтатыгар, эбэтэр Прокуратурага үкүү сурук көстөрөххон сөп.

Кирибит сайабылааныаагыт хааныска-балаахык толупууларын контурууууу туһуттан, дууһурунай чааска кирибит туох баар бары толупуонун көстүлөр уһуллалар (запись).

Полиция сотрудииктара, кирибит сайабылааныаагыт ылан көрөн, үлүгүн бэрэ, манача миэрэ-э ыгылар быраа-таастар:

- хабуунай дьалааны тарыт;
- төгүрү ааастааһыт;
- административнай миэрэ-э тардыт;
- сайабылааныагыт агын

территориальнай уорган көрүүтүгэр ыгытыт.

- урут кирибит үкүү дьалаатыгар сыһарыи ола.

Эһиги бирибит сайабылааныаагыт, үлө эпистикэ миэрэ-эргэ хайыгыгар сөп түбэстэн барытын туһунан ис дьала уорганын үлүгүтэ 24 чаас иһигэр сурутууу биллэрэстэх.

Буруйу киһини утары олохуу - барыбыт уопсай дьалага. Өскөтүн, иһигиннэ улахан араага, сокуону, бэрэздэти киһи түбэлтэрин киригэр уонна сөтөөхтүк дууһурунай чааска биллэрэргинэ, улуустуугар улахан быйылаан таһаа суох, буруйу оноруу биллэ-намыс.

В.Д. СКРЯБИНА, ис сулууса
испиктана, быйылааныаагыт уонна контуруулааһын отделын инспектора.

Прокуратура иһигиннэрэр

«МОБИЛЬНАЯ БААН» НӨНҮӨ ТҮӨКҮННЭЭҺИНТЭН СЭРЭХТЭЭХ БУОЛУН!

Техническа, иһигиннэ үлүгэ киһи-ки сыдыарга мобилнай сиргистибэ нөпүө түөкүннээһин үкүннэһиннэр тирэрэр.

2016 сыл бастаагы аагарын түмүтүнэн, иһигиннэ уонна мобилнай ситим нөпүө түөкүннээһин ахсаана ула-атта. Ол курдук, бу сылга иһигиннэ категория буруйларынан 248 хабуунай дьала көбүтүлүнэ, онтон 23 эр дьала арыгыны, 132 дьала буруйдаах сирэй буолуубатааһын, тохтолууна.

Чурапчыга
«Мобилнай баан» нөпүө түөкүннээһин чахчыны быйыл 13 дьала көбүтүлүбүт эбит буолууна, онтон 2 эр арыгыны, 11 буруйдаах сирэй көстүбэтэһинэн, тохтолууна.

Сүрүннэки иһигиннэ карданы бас биллэр-көтүтэн харчыны уоруу үкүннэ. Пластикой карданы туттааччыларга толупуоннэригэр сөм-иһигиннэригэр-э буолууна, «WhatsApp» уонна да агын мобилнай сыһарыи нөпүө арас ис хабуулаах сурук кэрэр. Эһиги толупуоннэригэр харчыга сыһарыи иһигиннэригэр

кэрэр түгүннэригэр, олох бөлүмүгүгүс буолууна наада: эпистикэ-экиит уонна иһигиннэ-сыйлаага кирибэ-экиит ордук.

Сбербанк бэйэтин иһигиннэригэр куруук «900» дьон кытас нүмэргэти ыгыларын, ону тэнэ, баан үлүгүтэ киһи-киригэтигэр карта нүмэрин, пин-код, паролю хаһан да ыгылааттарын ойдуу сыдыа-ахсаана. Хаһан-да түгүннэ бэйэ-экиит туһунан тус информацияны киһи-ки да бэрэ-экиит!

Сбербанк Эһиги картагытынан олохсубут операциилар тустарынан ыгытар иһигиннэригэр хайыан да картагыт бүтэһик 4 сыгыларга сурулар (агын дьон бу нүмэргэри биллэрэр).

Эпистикэтигэр курдук, «Мобилнай баан» ону нөпүө харчыны уоруу чахчыларга элбэтигэр. Бу онгон туһаар киһи көрдөүгү, харчы киһигиннэ-барытын киригэ-э олох табыластак. Бу ононү хабууторго эһиги тус бэйэ-экиит суотабай нүмэргэтигэр ыгыт, онон хайа баагарар киһи эһиги толупуоннэтигэр, ол эбэтэр сөм-картагытын ылар (булар) түгүннэргэ, хабууток баангыт картагыттан харчы-гытын уорар кыахтар.

Онон «Мобилнай баан» онотун туһаар буолуу-а-а, сэрэхтэх буолуу-а-а наада. Ол курдук, өскөтүн, суотабай толупуоннэтигэр сүтэрэ-а-а, эбэтэр нүмэргэтигэр уларытар түгүннэ-а буолуу-а-а, тутатына, баанга тийэ, сайабылааныа суруйан «Мобилнай баан» онотун араартаа-а наада.

«Мобилнай баан» нөпүө харчыны уоруу суотабай толупуоннэ-а вирустаах программаны сыһарыи көмөтүн онотулар. Хабуу-а, толупуоннэ кирибит сөм-иһигиннэ-а ыгыла сыдыар сыйлаанан кирибэ-а, бэйэ-а да биллэр-көтүтэн, толупуоннэтигэр вирустаах программа туруоран кирибэ-а, ол программа бэйэ-а сөм-иһигиннэ-а ыгыт, эһиги картагытынан хаһан баагарар баан картагыт харчыгытын ыгытар кыахтар.

Өскөтүн картагытыгын харчыгытын уорбуттарын биллэрэ-а, тутатына, баанга харчыгыт хабуу-а-а туһунан кумаагы (выписка) ыгыт уонна картагытын араартаа-а. Суотабай операторга «Мобилнай баанга» нүмэргэти хаһан баагарар кытары хабуу сыдыагытын туоһууу испиктэ ыгыт, поли-ция отделыгар сайабылааныа суруйа-а.

Түөкүннээһин өсө биригэр туһунан көспир буолуу-а, сөмөта манача: толупуоннэтигэр баан техникис-а көмөтүн нүмэргэтигэр майгынылар нүмэргэтигэр картагыт блокуировкаа-а туһунан сөм-иһигиннэ-а киригэр уонна «Бу чахчыны эрийи чуолкайдаа» дьон нүмэр ыгылар. Нүмэр ыгыла-а буолуу-а, сөтөрү киһигиннэ түөкүннэ-а санаа-а киһи эрийи, баан үлүгүтэ-а дьон бэйэ-а билигиннэ-а, картагыт блокуировкаа устата баан-маага тийэ-а нүмэргэтигэр суруйу-а наада дьон иһигэр, ол «аа» баангытын түмүгэр, харчыгыт түөкүн толупуоннэ-а нүмэргэтигэр, эбэтэр картагыт баар.

Манача таһынан, «Араа-а-а эрийи-а, лотерея-а харчы сүүдүгү», дьон толупуоннэ-а туран, баан картагыт нүмэргэтигэр көрдө-а ылан харчыгытын устуохтарын сөп.

Пенсионнай фонда үлүгүтэ агын толупуоннэ-а: «Пенсионерларга үп көрүлүнэ, ону тиксэр-а-а баангыт картагыт нүмэргэтигэр ыгыт», дьон көрдө-а, харчы уорар түөкүннээһин чахчыларга эмсэ баалар.

Билигин, күдү ааа-а-а, мин хаһан да иһигиннэ-а, иһигиннэ-а суот этэ, дьон санаа-а-а буолуу эрэр, манача аа-а толупуу ойдуу-а-а санаа-а, араас саастаах дьон киригэр биригэр. Бу чахчы түөкүгэр үрдүк психологическай бэлэ-а-а туоһууу.

Эһиги харчыгыт харыстаа-а буолара манача түгүннэ, бастаан туран, бэйэ-а-а эрэ тутулу-а. Ыгыла-а-а быраа-а-а туту-а, очко-а бэйэ-а-а «Мобилнай баан» нөпүө түөкүннээһиннэ быйы-а-а.

И.В. ЯДРЕЕВ, улуус прокурора, юстиция
агын сүбэ-а-а.

Хялхат бэчээккэ бариллэр графика: 16 ч 00 м. Бэчээккэ бариллинэ: 16 ч 00 м. "Сана олох" редакционной-издательской холбоһука 12.12.2016 с. офсетка бэчээттэнэ. Аадырыһа: 678670, Чураһы сэл., Карп. Маркс уул, 26 "а". Индекс: 54907. Халхат нэдиэлэбэ устэ: оптуурунуука, чэппизгэ уонна субуотаба тахсар.